

Så ökar vi kvinnors trygghet

Kvinnorna

Innehåll

Sammanfattning	3
Om rapporten	4
Våld i nära relation och sexualbrott	5
Ge sexualundervisningen i grundskolan och på gymnasiet förutsättningar att lyckas	5
Förhör alltid den som är skäligen misstänkt för ett sexualbrott - och så snabbt som möjligt	6
Inför rätt till målsägandebiträde även i hovrätten i mål om våld i nära relation och sexualbrott	7
Få spela upp och spela in första förhöret med målsägande och använda som bevisning i rättegång	8
Inför brottet synnerligen grov kvinnofridskränkning	8
Inför vistelseförbud efter avtjänat fängelsestraff	9
Personlarm vid kontaktförbud	10
Trygghet i det offentliga rummet	11
Inrätta Trygghetsstråk i stadskärnorna med patrullerande ordningsvakter och utökad rätt till kameraövervakning	11
Utbilda kollektivtrafikförare i att upptäcka, förebygga och larma in incidenter av sexuellt ofredande	12
Trygghetsperspektivet i fysisk planering ska vara reglerat i plan- och bygglagen	13
Utbildning i genus och sexualkunskap ska vara krav för svenskt medborgarskap	14
Hedersrelaterat våld	16
Genomför en nationell kartläggning av hedersförtryckets utbredning bland elever på landets grundskolor och gymnasieskolor	16
Varje kommun ska ha en handlingsplan för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck	17
Säkerställ att kunskap och kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck för socialtjänst och skola finns i varje kommun	17
Förbjud och bestraffa oskuldskontroller och oskuldsooperationer	18
Referenser	19

Sammanfattning

Mer än en tredjedel av Sveriges kvinnor uppger att de är rädda för att vistas ute i sitt eget bostadsområde sent på kvällen, samtidigt som var femte kvinna oroar sig för att bli utsatt för sexualbrott.¹ Mörkertalet är stort och oron och rädslan späs på av exempelvis det faktum att så få sexualbrott klaras upp. Det hedersrelaterade våldet fortsätter drabba unga flickor runtom i kommunerna, ofta oupptäckt då det saknas kunskap och verktyg för att förebygga och motverka. Miljoner kvinnor i Sverige saknar alltså det som borde vara en mänsklig rättighet: känslan av trygghet.

Samhället och det offentliga behöver därför ta rejäla krafttag för att öka tryggheten för kvinnor. I den här rapporten sätts ljuset på särskilt angelägna områden och lägger fram konkreta förslag. Några av dessa är:

- En ny brottsrubricering ”synnerligen grov kvinnofridskränkning”
- Trygghetsstråk i stadskärnorna med patrullerande ordningsvakter
- Trygghetsperspektivet ska vara reglerat i plan- och bygglagen
- Nationell kartläggning av hedersförtryckets utbredning bland elever på landets grundskolor och gymnasieskolor
- Kommunala handlingsplaner för att förebygga hedersrelaterat våld

1 BRÅ:s nationella trygghetsundersökning 2020.

Om rapporten

Otrygghet och oro för brott är ett komplext och mångfacetterat problem och är därför svårt att mäta, men enligt Nationella Trygghetsundersökningen (2020) är det betydligt vanligare att kvinnor känner sig otrygga än att män gör det: Var fjärde kvinna uppger att hon känner sig otrygg jämfört med var femte man.

Moderatkvinnornas roll är att komplettera Moderaternas partiprogram med genomförbara och genomtänkta politiska reformer som löser de samhällsproblem som kvinnor möter och upplever. Den här rapporten om kvinnors trygghet är en del av ett arbete med att belysa och föreslå åtgärder inom fem olika områden där kvinnor möter ojämställdhet: trygghet, miljö och klimat, integration och migration, företagande samt jobb och ekonomi.

Trygghetgruppen består av Åsa Ågren Wikström, Christine Hanefalk, Sofia Andersson och Pernilla Ohlin Beji, under ledning av Louise Meijer.

Våld i nära relation och sexualbrott

2019 anmälades 23 200 sexualbrott varav 8 800 var våldtäkter.² Närmare tio procent av kvinnorna i Sverige rapporterar att de blivit utsatta för sexualbrott och allra vanligast är det bland unga.³ Mer än en tredjedel av Sveriges kvinnor uppger att de är rädda för att vistas ute i sitt eget bostadsområde sent på kvällen och en tredjedel väljer ofta en annan väg eller ett annat färdssätt hem för att den vanliga vägen känns för otrygg.⁴ För många slutar dessutom inte rädslan när de stängt dörren hemma då 15 procent av sexualbrotten begås i offrets eller gärningspersonens hem.⁵ Att vända utvecklingen för att fler kvinnor ska känna sig trygga utomhus på stan, i sitt bostadsområde och i sitt hem är därför ödesfrågor för jämställdheten.

När det gäller våldtäktsanmälningar klaras bara 15 procent av fallen upp.⁶ Den självrapporterade utsattheten för sexualbrott är samtidigt högre än antalet anmälda brott, vilket gör mörkertalet stort.⁷ Det är rimligt att anta att benägenheten att anmäla minskar när så få fall klaras upp. Fler måste känna sig trygga i att anmäla sexualbrott och utredningarna måste gå snabbare. Förslagen nedan syftar till att minska antalet sexualbrott, att fler sexualbrott ska klaras upp och att fler brottsoffer ska få upprättelse.

109. Ge sexualundervisningen i grundskolan och på gymnasiet förutsättningar att lyckas

Det vanligaste är att man känner sig trygg vid sex och 95 procent av unga uppgav att de vid senaste sextillfället hade sex på en trygg plats där de kände sig säkra.⁸ Däremot finns tecken på att unga kvinnor ibland pressas till "hårt sex" - och tvingas söka vård efteråt för sår i underlivet och smärta vid samlag.⁹ För att motverka detta behöver unga tjejer och killar tidigt få bättre information och möjlighet att diskutera normer, sex och gränsdragningar. En bra, allsidig sexualundervisning ökar barns och ungas förutsättningar att påverka sina liv, ökar jämställdheten och förebygger sexuella övergrepp.

2 (BRÅ, 2020)

3 Ibid.

4 Ibid.

5 Ibid.

6 Ibid.

7 Ibid.

8 (Folkhälsomyndigheten, 2017)

9 (Aftonbladet, 2021)

Undervisningen bör utvecklas till att ha större fokus på normer, gränser, samtycke och kommunikation. Det är positivt att regeringen förtydligar skrivningarna kring sexualundervisningen i läroplanen i kombination med förändringar i lärarutbildningen. Idag ingår ämnet i det centrala innehållet för biologi, samhällskunskap och religion. Både NO- och SO- ämnena har dock ont om tid att hinna med allt centralt innehåll¹⁰ och risken är att sex och samlevnad, som många lärare uppger är svårt att undervisa i¹¹, blir det som prioriteras bort när tiden är snäv. Här behöver lärarna 1) stärkas i sin förmåga att undervisa om sex- och samlevnad och 2) ges tillräckligt med tid i sina ämnen för att hinna med allt i det centrala innehållet. Detta kan göras 1) genom förändringar i lärarutbildningen och 2) genom förändringar i timplanen.

110. Förhör alltid den som är skäligen misstänkt för ett sexualbrott - och så snabbt som möjligt

När en våldtäkt anmäls öppnas det en utredning i 94 procent av fallen.¹² Målsäganden förhörs i nio utredningar av tio, medan den misstänkte blir förhörd i ungefär hälften av fallen.¹³ Ungefär sju procent av alla anmälningar leder sedan till åtal. Den vanligaste anledningen till att utredningar läggs ner på vägen är bristande bevisning följt av att utredningen väcker tvivel.¹⁴ Att säkra alla bevis så snabbt som möjligt är alltså av yttersta vikt, särskilt eftersom många anmäler sexualbrott en lång tid efter att de begåtts.

¹⁰ (SVT, 2021)

¹¹ (Skolinspektionen, 2018)

¹² (BRÅ, 2019)

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har granskat 214 sexualbrott från sex olika åklagarkammare och motsvarande polisområden. I 26 procent av fallen har inget förhör hållits med den/de misstänkta. Deras bedömning är att där förhör inte genomförts med den misstänkte så borde detta ha gjorts i en tredjedel av fallen.¹⁵ BRÅ bedömer att förbättringar i utredningarna skulle kunna leda till att några fler procentenheter av fallen skulle klaras upp.¹⁶ Sett till den låga uppklärringsprocenten idag vore det en stor vinst. Det är också rimligt att anta att den som blir kallad till förhör i större utsträckning förstår allvaret i situationen och inte kommer vara benägen att begå en sådan handling i framtiden.

111. Inför rätt till målsägandebiträde även i hovrätten i mål om våld i nära relation och sexualbrott

Ett målsägandebiträde ska alltid utses i sexualbrottsmål, om det inte är uppenbart onödigt.¹⁷ Målsägandebiträdet ska ta tillvara brottsoffrets intressen och kan till exempel föra skadeståndstalan i brottmålet om inte åklagaren gör det. Den ska också vara ett stöd och hjälp till målsägande.¹⁸ Sedan lagändringen 2018 har målsägandebiträdet kvar sin uppgift enbart fram tills dess att tiden för att överklaga tingsrättens dom går ut.¹⁹ Skulle målet överklagas till hovrätten följer målsägandebiträdet inte automatiskt med utan ett nytt måste utses av hovrätten. Då ska hovrätten fatta beslut om målsägandebiträde baserat på om målsäganden ska höras i hovrätten, vad som ska prövas i fråga om skadestånd och om det finns något annat särskilt skäl.²⁰

Målsägande kan potentiellt alltså bli av med sitt målsägandebiträde innan fallet är slutgiltigt prövat. Även om målsägande sällan hörs i hovrätten så kan detta ändå bli aktuellt, och då borde målsägande ha rätt till samma målsägandebiträde. Åklagaren ska ha en objektiv roll i rättegången, därför är denna inte lämplig att agera stöd till målsägande oavsett om denna deltar under förhandlingen eller ej. Målsägande borde därför även i hovrätten ha någon att kunna vända sig till med frågor inför, under och efter förhandling.

15 (SVT, 2019)

16 (BRÅ, 2019)

17 1 § 1 p. lag (1988:609) om målsägandebiträde.

18 (Sverige Domstolar, 2019)

19 1a § 1 st. lag (1988:609) om målsägandebiträde.

20 1a § 2 st. lag (1988:609) om målsägandebiträde.

112. Få spela upp och spela in första förhöret med målsägande och använda som bevisning i rättegång

Enligt dagens principer för rättegång i brottmål måste den muntliga bevisning som lämnas, lämnas under rättegången. Det kan i exempelvis sexualbrottsmål innebära stora påfrestningar för målsägande som måste berätta sin historia väldigt många gånger. Målsägande kan också ha hunnit glömma bort viktiga detaljer eftersom förhör i rättegång kan hållas så pass långt efter brottet skett. En statlig utredning föreslog år 2017 utökade möjligheter att spela in och spela upp berättelser som lämnats i förhör under förundersökningen som bevisning under rättegången. Det måste då finnas en ljud- eller bildupptagning av berättelsen.²¹ Utredningen menar att möjligheten att använda dokumenterade förhör som bevisning skulle leda till en mer effektiv brottmålsprocess, kortare häktningstider, minskad restriktionsanvändning, ett effektivare brottsutredningsarbete, bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar samt minskad risk för press och hot mot förhörspersoner.²²

Särskilt vad gäller förhör med målsägande är detta viktigt. Idag får målsäganden lämna samma berättelse om och om igen för olika personer under utredningens gång. Det kan såklart fortfarande vara nödvändig med flera förhör, men det första förhöret bör kunna användas som bevisning utan att målsägande behöver repetera berättelsen muntligen. Brist på bevisning är en vanlig anledning till att åtal läggs ner eller ogillas och bevisning måste säkras snabbare än idag. Om målsägande utelämnar detaljer under rättegången för att denna inte kommer ihåg exakt allt den sa under första förhöret, behöver inte det vara grund för tvivel i bevisningen. Det kan helt enkelt vara naturligt i många fall på grund av den långa tiden som gått eller åtalets natur.

113. Inför brottet synnerligen grov kvinnofridskränkning

Dagens brottsrubricering grov kvinnofridskränkning omfattar tillfällen då en man vid upprepade tillfällen kränkt en närstående kvinna. Det kan exempelvis röra sig om hot, misshandel, olaga hot, skadegörelse, överträdelse av kontaktförbud eller sexuellt ofredande. Flera i sig straffbara handlingar vägs samman till ett grövre brott. Straffet för grov kvinnofridskränkning är som lägst fängelse i nio månader och som högst fängelse i sex år.²³

En utredning som presenterades i september 2020 har haft i uppdrag att se över om minimistraffet bör höjas. Utredningen har landat i att

²¹ (SOU 2017:98)

²² (Regeringskansliet, 2017)

²³ 4 kap 4a § 2 st. brottsbalken (BrB).

inte föreslå detta då det inte är motiverat av förtjänstrelaterade skäl. De anser inte att straffet för grov kvinnofridskränkning bör vara högre än vad straffet skulle varit om gärningsmannen dömts för varje brott som ingår i brottsrubriceringen för sig. De resonerar också att ett högre minimistraff skulle kunna innebära en risk att domstolarna i stället dömer för de ingående underbrotten i de, relativt sett, mindre straffvärda fallen.²⁴

Vi ser mot bakgrund av detta ett behov av en ny brottsrubricering: synnerligen grov kvinnofridskränkning. Graden synnerligen grovt finns i andra brottskategorier för att reglera en situation då brottet på något sätt varit ovanligt farligt eller hänsynslöst.²⁵ Synnerligen grov kvinnofridskränkning skulle kunna användas vid flertalet hänsynslösa brott, utdragna förlopp och upprepade tillfällen. Det skulle också kunna spela in om gärningsmannen blivit dömd för exempelvis grov kvinnofridskränkning eller något av de ingående underbrotten mot samma brottsoffer tidigare. Minimistraffet för brottet bör vara 2 års fängelse. Då medföljer också obligatorisk häktning.

Det behövs ytterligare en grad av brottet kvinnofridskränkning för att rubricera de mest hänsynslösa och allvarliga fallen. Särskilt när det inte bedömts som möjligt att höja straffet för det nuvarande brottet grov kvinnofridskränkning mot bakgrund av att många brott som faller inom kategorin inte motiverar en högre straffskala. Det gör att även de grövre fallen idag tyvärr faller under samma straffskala. Den skada, kränkning eller fara som brottsoffret utsätts för måste alltid kompenseras. Det upprepade lidande som någon får utstå inom ramen för brottet grov eller synnerligen grov kvinnofridskränkning kan medföra stora men för resten av livet. Brottsoffret ska få upprättelse och kunna känna sig säker med att gärningsmannen inte ska kunna gå fri efter en kort tid.

114. Inför vistelseförbud efter avtjänat fängelsestraff

När en man döms för våldsbrott mot en närstående bör det samtidigt vara möjligt att döma till vistelseförbud. Den dömd ska då efter avtjänat fängelsestraff förbjudas att vistas i exempelvis en kommun eller ett helt län där brottsoffret bor. Moderaterna har tidigare lagt fram ett förslag om vistelseförbud, men då riktat mot gängkriminella. Detta bör utvidgas till att även gälla gärningsmän som dömts för brott mot när-

²⁴ (SOU 2020:57)

²⁵ Se exempelvis synnerligen grov misshandel eller synnerligen grovt narkotikabrott.

stående. Det är dags att gärningsmannen och inte brottsoffret är den som flyttar.

115. Personlarm vid kontaktförbud

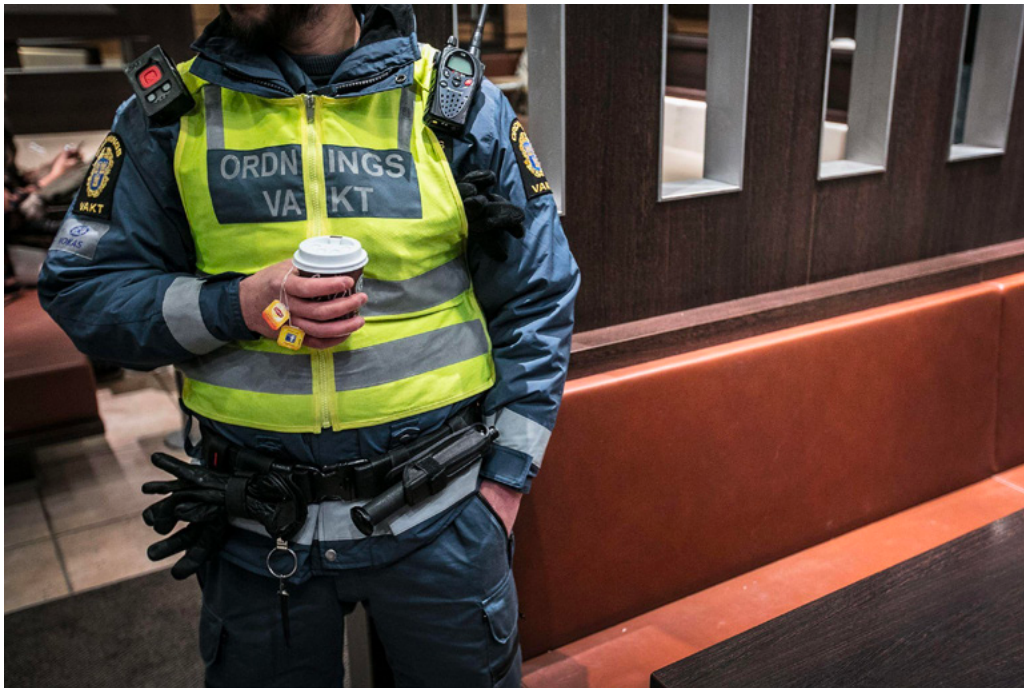
Det sker många överträdelser av kontaktförbud och tyvärr fungerar kontaktförbud i dessa lägen mest reaktivt. Det vill säga att konsekvensen av överträdelsen kommer långt senare, först efter att offret anmält överträdelsen, det inletts förundersökning och en domstol landat i att en överträdelse har skett kan gärningsmannen dömas till böter eller fängelse. Kontaktförbudet är därför en tröskel, men inte ett givet skydd, mot att gärningsmannen tar kontakt. För att kvinnan ska kunna skydda sig bör det därför vara norm att kontaktförbud förenas med personlarm. Då kan kvinnan larma Polisen direkt vid en överträdelse och Polisen ingripa och avlägsna gärningsmannen för att skydda kvinnan mot våld.

Trygghet i det offentliga rummet

Kvinnor upplever sig generellt mindre trygga i de offentliga rummen än män. Problemet grundar sig bland annat i ojämna maktrelationer där risken att utsättas för mäns våld är en faktor som påverkar kvinnors handlingsfrihet. Det behövs krafttag på flera olika nivåer för att öka den upplevda och faktiska tryggheten för kvinnor.

Arbetet för verklig jämställdhet i det offentliga rummet måste bedrivas såväl genom lagändringar som genom utbildningsinsatser. Att som kvinna känna sig rädd när man rör sig på gator och torg, reser i kollektivtrafiken eller befinner sig i det egna hemmet är oacceptabelt i ett modernt svenskt samhälle.

116. Inrätta Trygghetsstråk i stadskärnorna med patrullerande ordningsvakter och utökad rätt till kameraövervakning

I tydligt markerade Trygghetsstråk, med genomtänkt fysisk planering och belysning i utvalda delar av till exempel en stadskärna, kan tryggheten öka. Där kan det också finnas kameraövervakning och patrullerande ordningsvakter vissa tider. Ordningsvakter kan lösa många situationer själva, utan att behöva tillkalla polis. De kan till stora delar utföra samma arbete som poliser i yttre tjänst: hantera konflikter, förutse och förebygga bråk och frihetsberöva misstänkta.

Idag får kommuner anlita ordningsvakter om Polisen bedömer att det finns ett särskilt behov, i så kallade paragraf 3-områden. Det kan handla om platser där det ofta uppstår bråk eller finns problem med

gängkriminalitet. Ett så kallat Trygghetsstråk, med en tydligt fastställd utformning, skulle kunna vara ett snabbspår för kommuner att få tillstånd att anlita ordningsvakter utöver paragraf 3-områden.

Kameraövervakning kan vara effektivt som avskräckande medel. De lagar och regler som idag gäller tillstånd för att sätta upp kameror kan vara snåriga och strikta, exempelvis får sjukhus ofta avslag av Länsstyrelsen när det gäller utökad kameraövervakning trots flera incidenter med hot och våld mot vårdpersonal. Det är heller inte tillåtet att rikta kameror ut över ett större område från till exempel busstationer. Dessutom är handläggningstiderna hos Datainspektionen ofta väldigt långa.

Moderaterna vill att kommuner och regioner som vill använda kameraövervakning, exempelvis inom sjukvården och på socialkontor, ska slippa ansöka om tillstånd. Detta undantag ska även gälla för kommunala Trygghetsstråk.

117. Utbilda kollektivtrafikförare i att upptäcka, förebygga och larma in incidenter av sexuellt ofredande

Enligt en studie från KTH har nära hälften av studenterna vid Södertörns högskola i Stockholm blivit utsatta för sexuella trakasserier och övergrepp i kollektivtrafiken.²⁶ Mer än hälften av offren för sexuella trakasserier valde att inte rapportera händelsen.

Kvinnor vidtar i högre utsträckning än män försiktighetsåtgärder, så som att se till att de är sedda (exempelvis står bland människor, väljer en viss del av bussen). Upplevd otrygghet var större nattetid. Särskilda element i den fysiska och sociala miljön pekades ut som problematiska och till och med underlättande för förekomsten av trakasserier av studenter.

Trakasserier i kollektivtrafikmiljöer påverkar hur man som resenär agerar, till exempel genom att undvika vissa rutter eller tider, sitta bredvid föraren, klä sig på ett visst sätt, bära någon form av vapen eller använda en ryggsäck som sköld vilket innebär en inskränkning i den personliga friheten.

I Göteborg har krogpersonal fått utbildning i att hantera sexuellt ofredande. Beslutet togs av kommunpolitiker efter att ett stort antal övergrepp ägt rum på olika festivaler. Utbildningen gavs först till festivalpersonal, men har sedan anpassats till krogmiljö. Något liknande skulle kunna genomföras bland förare och personal i kollektivtrafiken, där

26 (Ceccato, Sundling, Näsman, & Langefors, 2019)

många människor rör sig och otryggheten kan vara särskilt stor. Detta vore ett utmärkt komplement till det trygghetsarbete som redan pågår inom vissa kollektivtrafikbolag, exempelvis Stockholms Länstrafik (SL).

118. Trygghetsperspektivet i fysisk planering ska vara reglerat i plan- och bygglagen

30 procent av de tillfrågade kvinnorna i den senaste Nationella trygghetsundersökningen känner sig mycket eller ganska otrygga, eller så otrygga att de avstår från att gå ut på kvällen. Bland männen uppger nio procent detsamma. Exempelvis uppger hela 27 procent i åldern 16-24 år i storstäder att de utsatts för sexualbrott under det senaste året.²⁷

Ett sätt att minska otrygghet är att utforma den byggda miljön med kvinnors trygghetsupplevelse i åtanke. Nästan samtliga överfallsvåldtäkter mot kvinnor på offentliga platser sker i skydd av mörker. Enligt Brottsförebyggande rådet skulle exempelvis förbättrad utomhusbelysning medföra att brottslighet skulle sjunka med 20 procent.²⁸ Här har kommunerna ett stort ansvar. Samtidigt skiljer sig arbetet med trygghetsplaneringen mellan kommunerna, då det inte finns en lag som specifikt behandlar trygghet kopplat till fysisk planering. Detta blir i stället ett ansvar hos kommunerna själva, vilket bidrar till att skapa skillnader och ojämlikhet i hur trygghetsaspekten inkluderas i den fysiska planeringen. Enligt tankesmedjan Tryggare Sverige har majoriteten av svenska kommuner bristande kunskap i grundläggande trygghetsfrågor och hur dessa ska implementeras i planeringen.

Plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) är den centrala lagstiftningen för fysisk planering i Sverige. Begreppet trygghet finns idag inte uttryckt i PBL, utan den fysiska planeringen utgår från PBL:s inledande bestämmelse kring ”den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer” (PBL 1 kap. 1 §).

Samtidigt är regelverken i Sverige kring bostadsbyggande alltför detaljreglerande. Moderaterna vill se en bred översyn av de samlade nationella regelverken som berör bostadsbyggande i syfte att skapa snabbare beslutprocesser, öka flexibiliteten och minska produktionskostnaderna. I samband med att en sådan översyn genomförs bör ett tillägg i PBL, om att trygghetsplanering blir en obligatorisk del i den fysiska planeringen, övervägas.

²⁷ (BRÅ, 2020)

²⁸ (BRÅ, 2007)

119. Utbildning i genus och sexualkunskap ska vara krav för svenskt medborgarskap

Det svenska medborgarskapet har stor rättslig och symbolisk betydelse. Det står för samhörighet med Sverige och rymmer stora möjligheter att bidra till sammanhållning. För vuxna som vill bli medborgare i Sverige gäller det att kunna styrka sin identitet, ha permanent uppehållstillstånd, ha bott i landet en viss tid samt ha levt ett skötsamt liv här. Sverige skiljer sig från många andra länder genom kortare krav på hemvist, avsaknad av krav på språk- och/eller samhällskunskaper samt att legala möjligheter att återkalla medborgarskap i vissa situationer saknas helt.

Moderaterna vill att den som tar klivet fullt ut till medborgarskap ska vara en del av och ta ansvar för samhället. Samtidigt ska det vara tydligt vilka krav och förväntningar som gäller. Olika varianter av sådana krav finns i bland annat övriga nordiska länder och Tyskland. Samhällsorienteringen för nyanlända behöver utvecklas genom att omfatta alla nyanlända, en breddad nationell kursplan med förtydligat innehåll och examination efter avslutat program. Grundläggande kunskaper om genus och sex ska ingå i kravpaketet.

Hedersrelaterat våld

Utövande av hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är en kränkning av den enskildes fri- och rättigheter. I Sverige ska alla - flickor och pojkar, kvinnor och män - ha samma rätt att leva och forma sitt eget liv och kunna komma till sin rätt.

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas främst av dess kollektiva uttryck där individens handlingar anses påverka hela familjen. Den kollektiva kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet står i centrum för HRV och kan sträcka sig från mer vardagliga begränsningar av flickors och kvinnors liv som exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet, till livsval som jobb, utbildning, giftermål och skilsmässa. Syftet med hedersrelaterat våld och förtryck är att få personer följa familjens normer och värderingar. Den som väljer att bryta mot dessa riskerar att utsättas för hot och påtryckningar eller olika former av bestraffningar. Den yttersta formen av HRV är hot om våld, samt dödligt våld. HRV drabbar inte enbart flickor och kvinnor, utan även pojkar och män. Både män och kvinnor kan vara förövare.

Det Nationella kompetensteamet som finns på Länsstyrelsen Östergötland sedan 2014 består av sakkunniga med stora praktiska och teoretiska kunskaper samt erfarenheter av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer. De konstaterar att i arbetet med de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck måste den enskilda personens situation alltid vara i fokus, liksom utgångspunkten att de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning gäller för alla.

120. Genomför en nationell kartläggning av hedersförtryckets utbredning bland elever på landets grundskolor och gymnasieskolor

För att kunna genomföra effektiva åtgärder krävs en tydlig bild av hedersförtryckets omfattning i varje enskild kommun. År 2017 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck i alla åldersgrupper i Sverige. Men Socialstyrelsen konstaterade efter två år - 2019 - att de inte hade lyckats med uppdraget. De uppgifter som fanns om hedersrelaterat våld var bristfälliga. Exempelvis har få kommuner kartlagt hedersförtryck och våld. Även tillfrågade myndigheter har haft mycket begränsad information om omfattningen. Bedömningen från forskarhåll är att det kan röra sig om så många som 240 000 unga som lever under hedersrelaterade normer.

Fakta gällande omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck är ett väsentligt underlag för att synliggöra och få kunskap om hur utbrett

det är. Då bara ett fåtal kommuner kartlagt förekomsten av hedersförtryck, så bör staten ta initiativ till en nationell undersökning i landets alla 290 kommuner.

121. Varje kommun ska ha en handlingsplan för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck

Enligt lag har kommunerna ansvar för skola och socialtjänst, samt det yttersta ansvaret för att barn, ungdomar och vuxna som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Det är viktigt att personal som arbetar inom dessa områden i kommunen får kunskap om HRV. Dels för att få en trygghet i hur man som medarbetare ska agera för att skydda personer som är drabbade eller riskerar att drabbas, dels vilka uttryck som HRV kan ta sig.

En lokal handlingsplan ska tas fram för att både tillämpning och ansvarsfördelning ska vara tydlig. Alla på skolan ska veta vem som gör vad för att hjälpa en elev som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans arbete behöver omfatta förebyggande arbete som når alla elever och deras föräldrar, samt åtgärder för att upptäcka och hantera utsatthet hos elever. Det är viktigt att en tydlig roll- och ansvarsfördelning och ett nära samarbete finns med socialtjänsten och andra myndigheter- även för skolor som i sin vardag inte möter elever som är utsatta för HRV.

122. Säkerställ att kunskap och kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck för socialtjänst och skola finns i varje kommun

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig olika uttryck och samverkan behöver finnas mellan berörda aktörer i samhället. I flera kommuner finns Barnahus för samverkan gällande utsatta barn. Det kan se något olika ut beroende på de lokala förutsättningarna, men i de flesta kommuner finns någon form av samrådsgrupp mellan socialtjänst, polis, barnhälsovård samt barn- och ungdomspsykiatri för samverkan i dessa ärenden.

Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck är grundläggande för att så tidigt som möjligt se och känna igen olika uttryck för detta hos flickor, kvinnor men även pojkar. Därför bör socialtjänstens arbete mot HRV utvecklas med en systematisk uppföljning och kvalitetsarbetet förstärkas i syfte att öka upptäckten av våldsutsatta och våldsutövare. Socialtjänsten måste besitta kunskap om HRV och vad det kräver av handläggare och chefer, därför är fortbildning nödvändig på olika nivåer.

Barn och unga som varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck är ofta i behov av stöd och skydd för att bygga upp en egen tillvaro.

Inte bara under den akuta fasen, utan över lång tid. En aktiv samverkan som är kontinuerlig och långsiktig mellan relevanta aktörer krävs för att det ska fungera. På den lokala nivån kan det vara kommunen, hälso- och sjukvården samt polisen.

Det är viktigt att ha kunskap om den kollektiva struktur som ligger till grund för våldet och förtrycket, något som kan omöjliggöra närståendes placeringar då det kollektiva trycket från familj och släkt att upprätthålla hedersnormerna är stark.

123. Förbjud och bestraffa oskuldskontroller och oskuldsoperationer

Evidens visar att unga kvinnor normalt inte har en mödomshinna som täcker hela slidöppningen. Tanken med oskuldsoperationer, där man genom ett kirurgiskt ingrepp försöker återskapa en hinna som aldrig funnits, är därför absurd.

Lika orimligt är så kallade oskuldskontroller. Att kontrollera om en kvinna har eller har haft samlag är inte möjligt att medicinskt fastställa. Operationer och kontroller av denna typ hör inte hemma i ett modernt svenskt samhälle och bör därför betecknas som brott.

De som utför dessa ingrepp bör få indragen läkarlegitimation och därtill stränga straff, men även den som beställer dessa ingrepp ska bestraffas. Om en ung kvinna utsätts för hedersförtryck ska detta utredas och insatser sättas in för att stoppa detta.

Referenser

(u.d.).

Aftonbladet. (den 23 02 2021). Aftonbladet. Hämtat från Unga söker vård efter "hårt sex": Vi är en porrskadad generation: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/K3QelG/unga-soker-var-d-ef-ter-hart-sex-vi-ar-en-porrskadad-generation>

BRÅ. (2007). Rapport 2007:28 Förbättrad utomhusbelysning och brottsprevention . Stockholm: BRÅ.

BRÅ. (2019). Rapport 2019:9 Våldtäkt från anmälan till dom : En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden. Stockholm: BRÅ.

BRÅ. (2020). Rapport 2020:8 : Nationella trygghetsundersökningen 2020. Stockholm: BRÅ.

Ceccato, V., Sundling, C., Näsman, P., & Langefors, L. (2019). Trygghet i kollektivtrafiken i Stockholm i ett internationellt perspektiv. Stockholm: KTH.

Folkhälsomyndigheten. (2017). Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.

Regeringskansliet. (den 5 12 2017). Förslag på moderniserade regler om förhör som bevisning. Hämtat från Regeringskansliet: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/12/for-slag-pa-moderniserade-regler-om-forhor-som-bevisning/>

Rosengren, O. (den 08 04 2021). Sverigeintroduktion. Hämtat från Oliverrosengren.se: <https://oliverrosengren.se/reformbank/sverigeintroduktion/>

Skolinspektionen. (2018). Sex- och samlevnadsundervisning. Stockholm: Skolinspektionen.

SOU 2017:98. (u.d.). Tidiga förhör - nya bevisregler i brottmål.

SOU 2020:57. (u.d.). Ett särskilt hedersbrott.

Sverige Domstolar. (den 16 09 2019). För dig som är kallad till domstol som målsägande. Hämtat från Domstol.se: <https://www.domstol.se/amnen/brott-och-straff/for-dig-som-ar-kall-lad-till-brottmalsrattegang/malsagande/>

SVT. (den 12 3 2019). Misstänkta hörs inte i våldtäktsutredningar - helt emot vad som rekommenderas. Hämtat från SVT: <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/misstankta-hors-in-te-i-valdtaktsutredningar-helt-emot-vad-som-rekommenderas>

SVT. (den 19 2 2021). SVT. Hämtat från Skolverkets förslag: Slopa undervisningen om antiken: <https://www.svt.se/kultur/skolverkets-forslag-slopa-undervisningen-om-antiken>

moderatkvinnorna.se